

Nataša Delić*

Pravni fakultet, Univerzitet u Beogradu

SUDSKA PSIHOLOGIJA KAO NASTAVNA I NAUČNA DISCIPLINA

Apstrakt: Autor u radu nastoji da definiše sudsku psihologiju u širem smislu kao nastavnu i naučnu disciplinu. U datom kontekstu, posebna pažnja je posvećena određivanju predmeta i zadataka sudske psihologije kao samostalne naučne discipline kao i utvrđivanju njenog sistema. Nakon toga, ukratko je prikazan istorijski razvoj sudske psihologije i njenih pojedinih naučnih oblasti. Takođe, autor je u radu obradio i pitanje naučnih metoda koji se koriste u sudskoj psihologiji. Sumarno je prikazan i odnos sudske psihologije sa opštom psihologijom kao i sa pojedinim pravnim granama i vanpravnim naučnim disciplinama. Na kraju rada dati su odgovarajući zaključci.

Cljučne reči: psihologija, sudska psihologija.

Sudska psihologija kao nastavna disciplina – Sudska psihologija u širem smislu je naziv za poseban predmet koji se izučava na pravnom fakultetu radi potpunijeg i uspešnijeg obrazovanja budućih pravnika i to naročito onih koji su se opredelili za produbljeno proučavanje pravnopsiholoških pitanja koja se javljaju u savremenoj pravnoj teoriji i sudskoj praksi.

Sudska psihologija kao naučna disciplina – Sudska psihologija u širem smislu, nazvana još i pravna psihologija (*legal psychology*), je samostalna naučna disciplina koja se bavi proučavanjem psihičkih procesa/funkcija¹ i psihičkih osobina/svojtava čije je upoznavanje korisno za uspešno vršenje pravosudnih funkcija i za adekvatnu primenu prava.²

Predmet sudske psihologije – Shodno rečenom, predmet sudske psihologije u širem smislu su psihički procesi i psihičke osobine čije je upoznavanje korisno za uspešno vršenje pravosudnih funkcija i adekvatnu primenu prava. Odnosno, predmet sudske psihologije u širem smislu su psihički procesi i psihičke osobine i njima odgovarajuća ponašanja učesnika sudskih postupaka³.

* vanredni profesor, ndelic@ius.bg.ac.rs

1 Psihički procesi/funkcije/mogućnosti/moći.

2 Otuda, sudsku psihologiju u širem smislu tj., pravnu psihologiju ne treba poistovećivati sa forenzičkom psihologijom. Vid. D. Centar /2010/: *Forensic Psychology*, Oksford, 1–18. i M. Kostić /2002/: *Forenzička psihologija*, Beograd, 19–22.

3 Z. Jekić /2003/: *Krivično procesno pravo*, Beograd, 26.

Psihičkih funkcija kod ljudi ima devet. One su podeljene na osnovu najvažnijih karakteristika i najbitnijih svojstava iako se po određenim osobinama poklapaju i dopunjuju. Možemo ih svrstati u tri grupe/podgrupe i to: kognitivne, konativne i energijske. Kognitivna grupa psihičkih funkcija obuhvata četiri psihičke funkcije: pamćenje, opažanje, mišljenje i inteligenciju. Konativna grupa psihičkih funkcija obuhvata tri: nagone, emocije i volju. Treća grupa je sastavljena iz dve funkcije, a to su svest i pažnja. Naime, konativna grupa sadrži sve osnovne pokretače čovekovog ponašanja, kognitivna grupa stvara sve potrebne pogodnosti za sticanje iskustva. U energijskom smislu, svaka psihička funkcija traži adekvatnu količinu nervne tj. psihičke energije, ali svest i pažnja su dve funkcije bez kojih nema jasnog saznanja. Svest kao budnost je preduslov svakog svesnog doživljaja, a pažnja obezbeđuje veliku oštrinu i efikasnost psihičkim procesima kada se usmere na određeni sadržaj, odnosno cilj.⁴

Pod psihičkim osobinama podrazumevamo relativno trajne osobine pojedinaca, kao što su navike, sposobnosti, temperament, potrebe, interesi i druge osobine ličnosti.⁵

Zadaci sudske psihologije – Ako pođemo od napred određenih pojmova i predmeta sudske psihologije u širem smislu možemo da vidimo da se njen osnovni zadatak sastoji u tome da pruži određeni korpus teorijskih znanja koja će neposredno ili posredno moći da se primene u svrhu uspešnog vršenja pravosudnih funkcija i u svrhu adekvatne primene prava.

Sistem sudske psihologije – Sudska psihologija u širem smislu je samostalna naučna disciplina u čijim okvirima se razvijaju pojedine naučne oblasti.

Prema shvatanju Aćimovića dve najznačajnije naučne oblasti u okviru sudske psihologije u širem smislu su: kriminalna psihologija odnosno, psihologija zločina i sudska psihologija u užem smislu odnosno, psihologija suđenja.⁶

Pored navedenih, u sastav sudske psihologije u širem smislu, prema ovom autoru, ulaze i druge, u manjoj ili većoj meri razvijene oblasti, među kojima su: psihologija pretkrivičnog postupka, psihologija žrtve krivičnog dela, zatvorska psihologija i zakonska psihologija.

Kako se navodi, kriminalna psihologija kao naučna oblast u okviru sudske psihologije u širem smislu se bavi pitanjem značaja psiholoških faktora u kontekstu dve grupe problema i to: razvoja ličnosti do izvršenja krivičnog dela i prelaska na delo, tj., pitanjima psiholoških osnova i manifestacija kriminalnog ponašanja.⁷ Međutim, kako i sam autor uočava, predmet proučavanja kriminalne psihologije veoma je teško diferencirati u odnosu na predmet kriminologije iz razloga što je „skoro nemoguće potpuno izdvojiti psihološka pitanja od drugih kriminoloških objašnjenja.“⁸

4 S. Jakulić /1999/: *Forenzička psihijatrija, autorizovana predavanja*, Beograd, 99–100. i V. Desimirović /1997/: *Medicinska psihologija, sa osnovama psihopatologije*, Beograd, 21–22. Upor. N. Rot /2000/: *Opšta psihologija*, Beograd, 5.

5 N. Rot: op. cit., 3

6 M. Aćimović /1987/: *Psihologija zločina i suđenja, sudska psihologija*, Beograd, 40–41. i Ž. Aleksić, M. Škulić, M. Žarković /2004/: *Leksikon kriminalistike*, Beograd, 165.

7 M. Aćimović /1987/: *Ibid.*, 68.

8 M. Aćimović /1987/: *Ibid.*, 69.

Otuda, smatramo da je realno utemeljen stav prema kome kriminalna psihologija kao „nauka o psihičkom životu zločinca“⁹ predstavlja deo kriminologije, a predmet njenog proučavanja je „psihička struktura učinioca krivičnog dela, sa njegovom celokupnom ličnošću.“¹⁰

Nije suvišno napomenuti da je stav prema kome kriminalna psihologija predstavlja deo kriminologije prihvaćen i u najvećem delu savremne strane literature. U navedenom smislu primera radi, izjašnjava se i Fildmen (*Feldman*) koji u samom uvodnom delu ističe da njegova knjiga *Psihologija zločina* („*The Psychology of Crime*“) predstavlja pregled savremenih teorija i rezultata istraživanja u kriminologiji pri čemu je prilikom obrade pojedinih problema znatna pažnja posvećena i određenim psihološkim pitanjima kao i sociološkim perspektivama¹¹.

Shodno svemu navedenom, zaključujemo da se za kriminalnu psihologiju ne može decidirano reći da predstavlja naučnu oblast u okviru sudske psihologije kao samostalne naučne discipline, jer je, kako se u svetlu savremenih teorijskih shvatanja čini, nesumnjiva njena prevashodno kriminološka priroda i suština.

Sudska psihologija u užem smislu kao naučna oblast u okviru sudske psihologije u širem smislu predstavlja nesporno njen najznačajniji i najrazvijeniji deo i proučava psihičke procese i psihička svojstva pojedinih učesnika sudskog postupka i psihološki razvoj sudskog postupka kao celine, pri čemu se posebna pažnja posvećuje iskazu i psihičkim procesima koji učestvuju u formiranju iskaza. Bitno je naglasiti takođe, da sudska psihologija u užem smislu proučava psihičke procese pojedinih učesnika i psihološki razvoj sudskog postupka uopšte, što znači, kako krivičnog, građanskog tako i drugih sudskih postupaka.

U okviru sudske psihologije u užem smislu od primarnog značaja je psihologija krivičnog postupka kao njen najtransparentniji deo. Ovo iz razloga što su psihička zbivanja u krivičnom postupku, s obzirom na njegovu prirodu, daleko intenzivnija nego u drugim sudskim postupcima te stoga i zaključci do kojih se dolazi u okviru psihologije krivičnog postupka mogu imati značaja i za druge sudske postupke.

U kontekstu psihologije krivičnog postupka, s obzirom na stepen naučne fundiranosti, dominantna je psihologija iskaza za koju se u celini posmatrano sasvim osnovano može reći da predstavlja bazični segment sudske psihologije u širem smislu. Kao što se iz njenog naziva može videti, naučno interesovanje ovde je fokusirano na iskaz tj. njegovu strukturu i vrste.

U sudskopsihološkom smislu iskaz se sastoji od četiri psihička procesa: opažanja, pamćenja, mišljenja i iskazivanja. Međutim, ne treba izgubiti iz vida da iskaz po svojoj prirodi predstavlja jedinstvenu psihološku pojavu i da je navedene psihičke procese moguće jedino teorijski diferencirati jer su oni po svojoj prirodi višestruko sadržinski i funkcionalno povezani i uslovljeni. Dati psihički procesi istovremeno

9 Z. Šeparović /1987/: *Kriminologija i socijalna patologija*, Zagreb, 29. Vid. Đ. Ignjatović /2011/: *Kriminologija*, Beograd, 19–27.

10 Z. Šeparović: *Ibid.*, 29. Upor. Ž. Aleksić, M. Škulić, M. Žarković: op. cit., 351. Vid. D. Howitt /2009/: *Introduction to Forensic and Criminal Psychology*, London.

11 P. Feldman /1993/: *The Psychology of Crime*, New York, XI-XIV. Vid. C. R. Hollin /1989/: *Psychology and Crime, An Introduction to Criminological Psychology*, London, 7–21.

su povezani i sa drugim psihičkim procesima poput, emocija, inteligencije, volje, pažnje i motiva. Realizacija svakog psihičkog procesa koji ulazi u sastav iskaza determinisana je delovanjem odgovarajućih faktora koji se mogu podeliti prema različitim kriterijumima. Kada je reč o vrstama iskaza, za sudskopsihološki aspekt proučavanja od primarnog značaja je podela iskaza prema sadržini i u tom smislu iskaz može biti: istinit ili neistinit, a neistinit iskaz može biti: nesvesno neistinit/netačan/pogrešan ili lažni.¹²

Po pitanju preostalih napred navedenih oblasti sudske psihologije u širem smislu treba reći da psihologija prekrivičnog postupka sve više izlazi iz okvira sudske psihologije u širem smislu. Diferencirajući svoj predmet i metode proučavanja psihologija prekrivičnog postupka izdvaja se kao samostalna naučna disciplina, pod nazivom kriminalistička, odnosno policijska psihologija – koja proučava psihičke procese i psihička svojstva i otkriva zakonitosti njihovog manifestovanja u specifičnim situacijama vezanim za delatnosti organa unutrašnjih poslova,¹³ odnosno, prikuplja psihološka znanja od značaja za praksu policijskog delovanja, a koja se prema potrebi mogu koristiti u različitim situacijama¹⁴.

Sledeća naučna oblast u okviru sudske psihologije u širem smislu je zakonska psihologija koja se bavi objašnjenjem psiholoških, psihopatoloških i psihijatrijskih pojava čije razumevanje je potrebno za primenu odgovarajućih materijalno-pravnih propisa.¹⁵

Iako za sada ne predstavlja zaokružen deo naučnog sistema, s obzirom na njen značaj i perspektive budućeg razvoja, u okviru zakonske psihologije bi posebno trebalo izdvojiti krivičnopravnu psihologiju – koja se bavi proučavanjem i objašnjenjem psiholoških, psihopatoloških i psihijatrijskih pojmova korišćenih u krivičnom pravu.

U okviru predmeta proučavanja zakonske krivičnopravne psihologije od primarnog značaja je pitanje krivice, odnosno uračunljivost, umišljaj i nehat, za koje se slobodno može reći da predstavljaju najznačajnije krivičnopravne probleme za čije teorijsko objašnjenje i praktičnu primenu su neophodna i odgovarajuća znanja određenih vanpravnih naučnih disciplina.

Kada je u pitanju krivica, kao što je poznato, naš zakonodavac, kao i veći deo savremene krivičnopravne teorije, prihvata mešoviti, psihološko – normativni pojam krivice prema kome se krivica određuje kao psihički odnos učinioaca prema delu zbog kojeg mu se može uputiti odgovarajući socijalno – etički prekor. Prema Krivičnom zakoniku (član 22) krivica postoji ako je učinilac bio uračunljiv i postupao sa umišljajem, a bio je svestan ili je bio dužan i mogao biti svestan da je njegovo delo zabranjeno. Krivica može postojati i onda kada je učinilac postupao iz nehata ako to zakon izričito predviđa. Shodno datoj odredbi krivica se sastoji iz tri elementa: uračunljivosti, umišljaja ili nehata i svesti o protivpravnosti.¹⁶

Sasvim opravdano naš zakonodavac ne definiše samu uračunljivost, već polazi od njene oborive pretpostavke i određuje pojam neuračunljivosti. Postojanje

12 Vid. N. Delić /2008/: *Psihologija iskaza pojedinih učesnika u krivičnom postupku*, Beograd, 25–65.

13 M. Kostić /2000/: *Kriminalistička psihologija*, Beograd, 324.

14 R. Milovanović /1998/: *Policijska psihologija*, Beograd, 15.

15 Upor. D. Kozarić-Kovačić, M. Grubišić-Ilić, V. Grozdanić /2005/: *Forenzička psihijatrija*, Zagreb, VII.

16 Vid. N. Delić /2009/: *Nova rešenja opštih instituta u KZS*, Beograd, 52–67.

neuračunljivosti, koja isključuje krivicu, se prema opšteusvojenom shvatanju, utvrđuje primenom mešovitog, odnosno biološko – psihološkog metoda. Primena datog metoda najpre podrazumeva da je kod učinioca potrebno utvrditi postojanje nekog od zakonom propisanih bioloških osnova tj. poremećenih psihičkih stanja (duševna bolest, privremena duševna poremećenost, zaostali duševni razvoj i druge teže duševne poremećenosti), a potom konstatovati da je dato stanje prouzrokovalo odgovarajući poremećaj u ostvarivanju jedne ili obe relevantne psihičke funkcije – sposobnosti shvatanja značaja svog dela (moć rasuđivanja) i sposobnosti upravljanja svojim postupcima (moć odlučivanja), koji je ispoljen kao nemogućnost njene/njihove realizacije. S obzirom na njegovu prirodu, primena mešovitog biološko – psihološkog metoda nužno podrazumeva da se krivično pravo ovde koristi i znanjima odgovarajućih vanpravnih naučnih disciplina, poput psihologije, psihopatologije i psihijatrije.

Primena istog, mešovitog, biološko – psihološkog metoda predviđena je i za utvrđivanje bitno smanjenje uračunljivosti koja je kao i neuračunljivost krivično-pravni pojam čija je osnova kompleksna, biološko – psihološka. Razlika između bitno smanjene uračunljivosti i neuračunljivosti je pre svega u psihološkoj komponenti, a biološka osnova im je ista: stanje duševne poremećenosti. Ovo stanje, međutim, kod neuračunljivosti u potpunosti onemogućuje sposobnost shvatanja značaja svog dela ili sposobnost upravljanja svojim postupcima, dok su kod bitno smanjene uračunljivosti navedene sposobnosti (jedna ili obe) prisutne, ali bitno smanjene. Otuda je krivično-pravni značaj bitno smanjene uračunljivosti kvalitativno različit u odnosu na krivično-pravni značaj neuračunljivosti – ona predstavlja fakultativni osnov za ublažavanje kazne.

Ovde takođe, treba spomenuti i smanjenu uračunljivost koja u krivičnom pravu otvara veoma osetljivo pitanje kvantifikacije relevantnih psihičkih funkcija učinioca i koja u našem zakonodavstvu nije izdvojena kao samostalni institut, ali može imati značaj prilikom odmeravanja kazne u vidu fakultativne olakšavajuće okolnosti.¹⁷

Nadalje, to što se umišljaj i nehat kao stepeni krivice, koji u jednom širem smislu mogu biti shvaćeni i kao psihička aktivnost ili neaktivnost, mogu javiti u različitim vidovima i intenzitetu, krivici kao kompleksnom krivično-pravnom institutu dodatno daje posebnu psihološku dimenziju.¹⁸

Najzad, psihološka dimenzija, istina u manjoj meri, zastupljena je u određenom vidu i kod svesti o protivpravnosti kao trećem elementu krivice.¹⁹

Osim kada je reč o krivici, psihološki aspekt pručavanja je prisutan kod još jednog broja krivično-pravnih problema, među kojima posebno treba izdvojiti sledeće:

- 17 Vid. N. Delić /2002/: Neki problemi u vezi utvrđivanja neuračunljivosti i bitno smanjene uračunljivosti, U: *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, prvi deo*, Beograd, 149–172. i D. Drakić, T. Lukić /2011/: Krivično pravo i sposobnost čovekovog saoodređenja, *Crimen*, Beograd, broj 1, 91–95.
- 18 Vid. C. Roxin /2010/: O eventualnom umišljaju, *Crimen*, Beograd, broj 1, 5–17. i I. Vuković /2009/: O pojmu nehata i njegovim pojavnim oblicima, U: *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, treći deo*, Beograd, 244–256.
- 19 Vid. N. Delić /2008/: Svest o protivpravnosti kao konstitutivni element krivice, *Analiti Pravnog fakulteta u Beogradu*, Beograd, broj 2, 161–179.

actiones liberae in causa – skrivljena neuračunljivost²⁰, uzrast²¹, namera, cilj, motivi i pobude²² i dobrovoljnost²³.

Na kraju, kao naučne oblasti u okviru sudske psihologije u širem smislu, koje su u znatno manjoj meri razvijene u odnosu na napred navedene naučne oblasti, spominju se još i zatvorska psihologija – koja se bavi proučavanjem psihičkih zbivanja kod lica koja su od strane nadležnih državnih organa lišena slobode²⁴ i psihologija žrtve – koja je usmerena na dve grupe pitanja: psihološki aspekt viktimizacije i iskaz oštećenog u postupku.²⁵

Shodno svemu napred navedenom, možemo da zaključimo sledeće.

Prvo, sudska psihologija u širem smislu je samostalna naučna disciplina koja se bavi proučavanjem psihičkih procesa i psihičkih svojstava čije je upoznavanje značajno za uspešno vršenje pravosudnih funkcija i adekvatnu primenu prava.

Drugo, sudska psihologija u širem smislu je kombinovana i koordinirajuća naučna disciplina čiji sistem obuhvata više naučnih oblasti, među kojima su, u odnosu na preostale, posebno dve svojim užim predmetom proučavanja diferencirane i u velikoj meri definisane, a to su: sudska psihologija u užem smislu, odnosno psihologija suđenja – koja proučava psihička zbivanja pojedinih procesnih učesnika i psihološki razvoj sudskog postupka kao celine (obezbeđuje psihološka znanja korisna za uspešno vršenje pravosudnih funkcija) i zakonska psihologija – koja se bavi objašnjenjem psiholoških, psihopatoloških i psihijatrijskih pojava čije je razumevanje potrebno za primenu odgovarajućih materijalnopравnih propisa (obezbeđuje psihološka i psihopatološka znanja neophodna za adekvatnu primenu prava).

Razvoj sudske psihologije – Razvoj sudske psihologije u širem smislu kao samostalne naučne discipline otpočeo je relativno kasno, otprilike krajem XIX i početkom XX veka. Njen nastanak i razvoj vezani su sa jedne strane, za nastanak i razvoj psihologije kao samostalne nauke,²⁶ a sa druge strane, po prirodi stvari i za razvoj same pravne nauke.

Međutim, periodu naučnog razvoja psihologije kao i sudske psihologije u širem smislu prethodio je uslovno rečeno, prednaučni period jer se, kako se ističe „naučna pitanja ne postavljaju sama po sebi već ih ljudski duh postepeno otkriva i postavlja kao zagonetke koje mogu vekovima da zaokupljaju njegovu pažnju.“²⁷

20 Vid. Z. Šeparović /1985/: *Granice rizika – etičkopravni pristupi medicini*, Zagreb/Čakovec, 262–265. i M. Kokolj /1981/: *Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar.

21 Vid. Lj. Radulović /2010/: *Maloletničko krivično pravo*, Beograd, 45–48. i M. Škulić /2011/: *Maloletničko krivično pravo*, Beograd, 251–276.

22 Vid. N. Delić /2008/: *Pobude kao kvalifikatorne okolnosti kod krivičnog dela ubistva*, *Pravni život*, Beograd, broj 9, 139–142.

23 Vid. N. Delić /2009/: op. cit., 43–45.

24 M. Aćimović /1987/: op. cit., 337. i M. Milutinović /1997/: *Penologija*, Beograd, 242–250. Vid. D. A. Crington, G. J. Towl /2009/: *Psychology in Prisons*, Oksford.

25 M. Aćimović /1987/: op. cit., 333. i Z. Šeparović /1985/: *Viktimologija, studije o žrtvama*, Zagreb, 17–18. Vid. Đ. Ignjatović, B. Simeunović-Patić /2011/: *Viktimologija*, Beograd, 101–111.

26 Kako se navodi, kao nezvanični datum rođenja psihologije smatra se 1873. godina kada je Vundt (Wundt), inače osnivač prve laboratorije za eksperimentalna psihološka istraživanja, u dva volumena izdao svoje delo „Principi fiziološke psihologije“. Vid. S. Radonjić /1999/: *Uvod u psihologiju, struktura psihologije kao nauke*, Beograd, 14–16.

27 Ž. Korać /1985/: *Razvoj psihologije opažanja*, Beograd, 16.

Prve ideje koje su doprinele nastanku i razvoju sudske psihologije u širem smislu možemo da vidimo u zaključcima pojedinih filozofa poput Ulpijana i Aristotela, a koji se uglavnom odnose na pitanja pravilnosti i objektivnosti suđenja, kao i verodostojnosti iskaza pojedinih kategorija davalaca iskaza.²⁸

Do formiranje sudske psihologije u širem smislu kao naučne discipline u suštini je došlo, kada su početkom XX veka, Štern (*Stern*), Gros (*Gross*), Gorf (*Gorph*), Binet (*Binet*), Altavila (*Altavilla*), Hilvig (*Hellwig*), Plut (*Plaut*), Lipmen (*Lipmann*) i drugi, počeli da objavljuju svoje radove u kojima su se uglavnom bavili pojedinim pitanjima psihologije iskaza u krivičnom postupku.²⁹

Daljem razvoju sudske psihologije u širem smislu, između ostalih, posebno su doprineli i Grazberger (*Grassberger*), Andojč (*Undeutch*), (*Trankel*) Trankell, Ratinov (*Ratinov*), Dospulov (*Dospulov*), Dulov (*Dulov*) i drugi. Ono što treba istaći je to da su i ovi autori, kao i napred pomenuti, naučnu pažnju po pravilu usmeravali na pitanja vezana prvenstveno za psihologiju krivičnog postupka, koja je i danas ostala najrazvijeniji deo sudske psihologije u širem smislu (preciznije rečeno, deo sudske psihologije u užem smislu koja je naučna oblast u okviru sudske psihologije u širem smislu kao samostalne naučne discipline). Da bi tek u drugoj polovini XX veka došlo do kvalitativnog napretka u tom smislu da se znatna naučna pažnja posvećuje i psihološkim pitanjima presuđivanja i primene prava, naravno, opet prvenstveno u krivičnom, ali postepeno i drugim sudskim postupcima.

Među savremenim autorima koji su svojim radovima dali određeni doprinos razvoju pojedinih naučnih oblasti u okviru sudske psihologije u širem smislu nalaze se, pored ostalih i: Loftus (*Loftus*)³⁰, Kliford (*Clifford*)³¹, Vol (*Wall*)³², Bekaut (*Buckhaut*)³³, Greg (*Greg*)³⁴, Gudžonson (*Gudjonsson*)³⁵, Šeldon (*Sheldon*)³⁶, Abrahamsin (*Abrahamsen*)³⁷, Stoun (*Stone*)³⁸, Has (*Huss*)³⁹ i drugi.

Na našim prostorima utemeljivačem sudske psihologije kao samostalne naučne discipline i nesumnjivo najznačajnijim autorom u ovoj oblasti smatra se Aćimović.⁴⁰

28 M. Aćimović /1987/: op. cit., 26.

29 Kako navodi Kanter, u Engleskoj je do involviranja psiholoških znanja u jedan sudski postupak po prvi put došlo u slučaju „Daniel McNaughton“ 1843. godine. D. Canter: op.cit., 6–7.

30 E. Loftus /1979/: *Eyewitness Testimony*, London.

31 B. Cliford /1979/: *Eyewitness Testimony: The bridging of a credibility gap*, In: *Psychology, Law and Legal Processes*, London, 87–167.

32 P. M. Wall /1965/: *Eyewitness Identification in Criminal Cases*, New York.

33 R. Buckhaut /1980/: *Eyewitness identification and psychology in the courtroom*, In: *The Role of the Forensic Psychologist*, Illionis.

34 W. H. Greg /1987/: *Introduction to Human Memory*, London.

35 G. Gudjonsson /1990/: *Psychology of Interrogations, Confessions and Testimony*, London.

36 W. H. Sheldon /1942/: *The Varieties of Temperament: A Psychology of Constitutional Differences*, New Work

37 D. Abrahamsen /1960/: *The Psychology of Crime*, New Work.

38 M. Stone /1995/: *Cross – Examination in Criminal Trials*, London.

39 M. T. Huss /2009/: *Forensic Psychology: Research, Clinical Practice and Applications*, Chichester.

40 Vid. M. Aćimović /1972/: *Osnovi sudske psihologije*, Beograd; M. Aćimović /1979/: *Uvod u psihologiju krivičnog postupka*, Beograd i M. Aćimović /1983/: *Sudska psihologija*, Beograd.

Među autorima koji su se u svojim radovima bavili i odgovarajućim aspektima sudskopsihološke problematike, a pre svega psihologijom iskaza, nalaze se: Jevtić⁴¹, Putnik⁴², Vodinelic⁴³, Roso⁴⁴, Aleksić⁴⁵ i Simonović⁴⁶.

Metodi sudske psihologije – Metod se obično shvata kao način na koji se u nauci dolazi do saznanja predmeta koji ona proučava. No, ovako određen metod nije u potpunosti definisan jer on u najširem smislu obuhvata tri elementa. Najpre, to je postupak kojim se dolazi do znanja tj. radnje koje treba izvršiti da bi se došlo do saznanja predmeta. Zatim, to je znanje o samom predmetu koje omogućuje da se postupak u najvećoj mogućoj meri prilagodi predmetu i tako ovaj potpuno sazna. Najzad, to su sredstva pomoću kojih se predmet može saznati tj. oni konkretizovani specifični postupci, kao materijalna sredstva, pomoću kojih otkrivamo one osobine predmeta čije nam saznanje predstavlja cilj naučnog istraživanja.⁴⁷

Sudska psihologija u širem smislu kao i svaka druga naučna disciplina koristi određene metode.

Pošto se razvila u okrilju psihologije sudska psihologija u širem smislu se po prirodi stvari koristi pre svega odgovarajućim psihološkim metodima.

Ovde treba reći i to da kada su u pitanju metodi psihologije, da i ona kao i druge društvene nauke prevashodno koristi izvesne opšte naučne metode koje više ili manje prilagođava svojim potrebama⁴⁸.

Osim ovih opštih metoda, sudska psihologija u širem smislu koristi i neke specifične sudskopsihološke metode koji su uglavnom vezani za primenu određenih procesnih pravila.

Opšti metodi koji se koriste u sudskoj psihologiji u širem smislu su sledeći⁴⁹.

Eksperiment – za koji se uglavnom kaže da predstavlja namerno izazivanje pojave koja se želi ispitati. Međutim, treba reći da ono što predstavlja suštinu eksperimen-

41 D. Jevtić /1960/: *Sudska psihopatologija*, Beograd/Zagreb.

42 D. Putnik /1962/: *Sudska psihologija*, Beograd.

43 D. Vodinelic /1962/: Laž okrivljenog kao dokaz u krivičnom postupku, *Pravni život*, Beograd, broj 3, 54–69; V. Vodinelic /1991/: Procesualni i kriminalistički problemi u vezi sa sudovima i zakljucima sadržanim u iskazu svedoka, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, Beograd, broj 1, 61–70; V. Vodinelic /1970/: Intuicija i krivični postupak, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd, broj 4, 727–735; V. Vodinelic /1981/: Saslušanje dece i mladeži, *Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu*, Split, 110–118. i V. Vodinelic /1985/: Krivično pravo, kriminalistika i san, *Naša zakonitost*, Zagreb, broj 2, 41–49.

44 Z. Roso /1995/: *Informativni razgovor i intervju*, Zagreb.

45 Ž. Aleksić /1988/: Uticaj objektivnih faktora opažanja na rekognitivnu sposobnost svedoka, *Bezbednost*, Beograd, broj 10, 72–79.

46 B. Simonović /1997/: *Pribavljanje i ocena iskaza pred policijom i na sudu*, Kragujevac.

47 R. Lukić /1995/: *Osnovi sociologije*, Beograd, 61.

48 R. Lukić: *Ibid.*, 62.

49 Navedenu klasifikaciju metoda susrećemo u najvećem delu domaće literature kada su u pitanju društvene nauke. Otuda, kao različita može biti interesantna klasifikacija metoda koju daje Endrus (Andrews), koji razlikuje: metode za izbor ispitanika, metode za kontrolu spoljašnjih uslova ispitivanja, metode davanja instrukcije i metode upravljanja pažnje u određenom pravcu, metode izlaganja draži, metode za registrovanje unutrašnjih telesnih promena, metode posmatranja i registrovanja spoljašnjih reakcija na draži i metode analize i sinteze podataka koji su dobijeni u istraživanju. T. G. Andrews /1948/: *Methods of Psychology*, Wiles, 5. Vid. Đ. Ignjatović /2009/: *Metodologija istraživanja kriminaliteta*, Beograd, 38–68.

menta jeste sistematsko i namerno menjanje uslova u kojima se neka pojava javlja. Za nastanak i razvoj psihologije eksperiment je imao veoma veliki značaj dok se u sudskoj psihologiji u širem smislu veoma retko primenjuje, ali može da posluži kod rekonstrukcija i prepoznavanja.

Posmatranje – je praktično jedan od najstarijih metoda koji se u psihologiji javio pre eksperimenta, a i danas ima veliki značaj. Treba istaći da se posmatranje kao metod razlikuje od običnog, svakodnevnog posmatranja koje se vrši praktično neprestano, po tome što se posmatranje kao metod vrši sa određenim ciljem, u skladu sa unapred postavljenim planom i sprovodi se sistematski i kontinuirano, u smislu da se vodi računa o uslovima u kojima se pojava posmatra. Za sudsku psihologiju u širem smislu posmatranje je u suštini najvažniji i najčešće primenjivan metod koji se sastoji u tome što se posmatranjem određenih lica donose zaključci u vezi njihovih pojedinih psihičkih funkcija i svojstava. Treba naglasiti da uspešna primena ovog metoda zavisi od prethodnog iskustva i zahteva opreznost prilikom donošenja zaključaka.

Introspekcija – predstavlja samoposmatranje tj. posmatranje sopstvenih doživljaja. U psihologiji se introspekcija jedno vreme smatrala za najznačajniji metod čijom se primenom može doći do podataka o psihičkom životu. Međutim, kasnije značaj ovog metoda opada iz razloga što se smatra nedovoljno sigurnim izvorom podataka. U sudskoj psihologiji u širem smislu ovaj metod se iz istih razloga veoma retko primenjuje i uvek uz odgovarajuće rezerve. Ipak, ovaj metod ne treba u potpunosti odbaciti jer o nekim psihičkim procesima samo na taj način možemo doći do potrebnih saznanja. Međutim, treba naglasiti da ukoliko do primene ovog metoda u konkretnom slučaju i dođe dobijene rezultate uvek, ukoliko je to moguće, treba proveriti i dopuniti.

Ispitivanje – se sastoji u tome što ispitivač postavlja pitanja na koja ispitivani odgovara. Pitanja se prvenstveno odnose na psihičke doživljaje ispitivanog koji se ne mogu posmatrati neposredno. Po pravilu, ispitivanje se vrši u okviru usmenog razgovora, intervju, ali može biti i pismeno. Postoje dve forme intervju, to su: standardizovani, kada ispitivač postavlja samo unapred pripremljena pitanja i nestandardizovani, kada je ispitivač slobodniji u formulisanju pitanja. Za sudsku psihologiju u širem smislu u odnosu na intervju, po prirodi stvari, daleko veći značaj ima ispitivanje u vidu slobodnog razgovora u kome se pitanja postavljaju prema situaciji i u toku samog razgovora. Ispitivanje se nadalje, može vršiti i putem upitnika, koji predstavlja vid pismenog ispitivanja, i sastoji se od sistema pitanja sastavljenih prema utvrđenim principima, a čija podobnost za ispitivanje određenih pojava je utvrđena prethodnim proveravanjem. Smatra se da su najznačajniji upitnici za ispitivanje pojedinih osobina ličnosti i pojedinih grupa osobina ličnosti.⁵⁰ No, ima i mišljenja da su ovakva ispitivanja pogodna samo za materijalne pojave, a ne za ispitivanje psihičkih pojava, za šta se u praksi najčešće i koriste.⁵¹

Sociometrijski postupak – predstavlja metod merenja društvenih odnosa u malim grupama. Na ovaj način meri se stepen privlačenja ili odbijanja pojedinih

50 N. Rot /2000/: op. cit., 18.

51 R. Lukić /1995/: op. cit., 77.

članova određene grupe. Ovaj metod se retko upotrebljava u sudskoj psihologiji u širem smislu.

Testovi – predstavljaju niz zadataka izabranih po određenim principima koji omogućavaju da se na objektivan način ispituju određene psihičke osobine ili psihički procesi. Da bi ostvario svoju svrhu test treba da bude: valjan, pouzdan i objektivan. Za sudsku psihologiju u širem smislu od značaja mogu biti pojedini testovi poput, testova za ispitivanje neurotičnosti, strukture ličnosti, emocionalne zrelosti, kao i skale procene i projekтивni testovi.⁵²

Statistički metod – podrazumeva prikazivanje određenih brojčanih podataka, njihovu analizu i izvođenje zaključaka iz njih. Ovaj metod se u sudskoj psihologiji u širem smislu veoma malo koristi.

Metod ispitivanja pojedinačnog slučaja – podrazumeva ispitivanje jednog pojedinačnog slučaja sa različitih aspekata, pored ostalih i psihološkog. Ovaj metod je u velikoj meri zastupljen u kriminalnoj psihologiji⁵³.

Specifični sudskopsihološki metodi su sledeći.

Proučavanje dokumentacije – koje je značajno za upoznavanje ličnosti pojedinih učesnika u odgovarajućem sudskom postupku. Mogu se proučavati različiti dokumenti o jednoj ličnosti koji su u datom trenutku dostupni, kao na primer, dokumenti koji se odnose na školske i stručne kvalifikacije, dokumenti koji se odnose na zdravstveno i mentalno stanje i drugi dokumenti.

Saslušanje – ovaj metod je od posebnog značaja jer je u pitanju dokazno sredstvo koje se primenjuje u odgovarajućim sudskim postupcima.

Ocena verodostojnosti iskaza⁵⁴ – koja se vrši na osnovu sledećih kriterijuma: upoređivanjem iskaza sa drugim utvrđenim činjenicama; analizom sadržine iskaza i ocenom opšte verodostojnosti davaoca iskaza.

Ocena verodostojnosti iskaza upoređivanjem sadržine iskaza sa drugim utvrđenim činjenicama vrši se primenom određenih logičkih kriterijuma koji uključuju i primenu odgovarajućih psiholoških znanja.

Ocena verodostojnosti iskaza na osnovu analize sadržine samog iskaza u osnovi podrazumeva vršenje psihološke analize iskaza. Prvenstveno se ispituju sastavni uzajamno povezani delovi iskaza kao jedinstvene psihološke pojave, odnosno vrši se

52 I. Kostić: op. cit., 177–182.

53 O primeni opštih metoda u sudskoj psihologiji vid. M. Aćimović /1987/: op. cit., 13–18; S. Radonjić /1999/: op. cit., 55–145. i R. Milovanović /1998/: op. cit., 35–43.

54 Kako navodi Stoun, termin verodostojnost se koristi da bi označio meru do koje jedan iskaz jeste prihvatljiv kao istinit. No, po mišljenju autora, ovo je više pitanje prosuđivanja nego objektivna činjenica. Često jedan iskaz može biti procenjen kao istinit, iako je u stvari lažan. Isto tako, i jedan istinit iskaz zbog određenih okolnosti može izazvati nepoverenje. Pri tome, kako naglašava autor, procena iskaza kao verodostojnog se ne odnosi na nenamerne pogreške. Verodostojnost se odnosi na laži tj, namerna, svesna i motivisana nastojanja obmanjivanja nadležnih organa u odgovarajućim postupcima. Takođe, sam sud o verodostojnosti ne može spadati u kategoriju „sve ili ništa“ i ocena verodostojnosti uvek treba da bude izražena kroz određeni stepen, iako se u stvari radi o kategoriji koja je suštinski nemereljiva. Kako autor zaključuje, verodostojnost treba posmatrati kao pitanje stava nadležnog organa prema tome koliko može da veruje određenom iskazu. Prema tome, iskazi podležu verovanju, a davoci iskaza, poverenju. M. Stone /1995/: op. cit., 48–51.

analiza četiri psihička procesa koja čine iskaz u sudskopsihološkom smislu. Potom se primenjuju odgovarajući kriterijumi za procenu verodostojnosti iskaza među kojima poseban značaj imaju tzv. kriterijumi realnosti koji sa jedne strane, obuhvataju strukturalnu analizu iskaza, a sa druge strane, analizu njegovog sadržaja.

Ocena opšte verodostojnosti davaoca iskaza vrši se na osnovu sledećih kriterijuma: određenih osobina ličnosti, pri čemu poseban značaj imaju: psihička normalnost odnosno psihička poremećenost davaoca iskaza, pol, uzrast i životna dob, sugestibilnost i karakter davaoca iskaza; motiva davaoca iskaza; držanja/ponašanja/kinetičkog govora tela davaoca iskaza i procesnog položaja davaoca iskaza.⁵⁵

Odnos sudske psihologije sa psihologijom – Kao što je napred navedeno, sudska psihologija u širem smislu kao naučna disciplina nastala je i razvijala se u okviru psihologije kao samostalne nauke. Iako je relativno kasno postala samostalna nauka psihologija se veoma brzo razvijala i to tako što se u okviru psihološke nauke stvaraju posebne naučne discipline za izučavanje pojedinih grupa psihičkih pojava. Danas postoji veliki broj teorijskih i primenjenih psiholoških disciplina, jedna od njih je i sudska psihologija u širem smislu.

Kao deo psihologije sudska psihologija u širem smislu koristi se mnogim psihološkim znanjima i pojmovima.

Pri tome, sudska psihologija u širem smislu u najvećoj meri se oslanja na opštu ili generalnu psihologiju koja proučava osnovne psihičke funkcije normalnog odraslog čoveka, a to su: pamćenje, opažanje, mišljenje, inteligencija, nagoni, emocije, volja, svest i pažnja.

Osim toga, sudska psihologija u širem smislu koristi i znanja socijalne psihologije koja se bavi proučavanjem ponašanja pojedinca i grupa u vezi sa socijalnom sredinom, kao i psihometrije, koja se bavi pitanjem merenja psihičkih procesa i osobina, čiji najvažniji deo jeste testiranje.

Najzad, za sudsku psihologiju u širem smislu od značaja su dečja psihologija i psihopatologija. Pri tome, znanja dečje psihologije sudska psihologija u širem smislu koristi u okviru sudske psihologije u užem smislu i to prevashodno prilikom utvrđivanja kriterijuma za ocenu verodostojnosti dečjeg iskaza, a sa druge strane, u okviru zakonske psihologije, pri čemu posebno imamo u vidu krivičnopravnu psihologiju koja ova znanja koristi prilikom obrade pitanja uzrasta u kontekstu problematike odgovornosti nepunoletnih učinilaca krivičnih dela. Psihopatološki pojmovi se takođe prevashodno koriste u zakonskoj psihologiji, odnosno u krivičnopravnoj psihologiji i to prilikom utvrđivanja neuračunljivosti i bitno smanjenje uračunljivosti učinioca krivičnog dela.

Odnos sudske psihologije sa pojedinim pravnim granama – Odnos sudske psihologije u širem smislu sa pojedinim pravnim granama može se posmatrati sa dva aspekta.

Prvi aspekt posmatranja je odnos između sudske psihologije u užem smislu, kao naučne oblasti u okviru sudske psihologije u širem smislu, sa pojedinim procesnim pravima, kao što su, krivično procesno pravo, građansko procesno pravo i druga procesna prava.

55 Vid. N. Delić /2008/: op. cit., 69–118.

I drugi aspekt posmatranja je odnos zakonske psihologije, kao naučne oblasti u okviru sudske psihologije u širem smislu, sa pojedinim materijalnim pravima, među kojima posebno treba izdvojiti krivično i građansko pravo.

Odnos sudske psihologije sa pojedinim vanpravnim naučnim disciplinama – Sudska psihologija u širem smislu je sa pojedinim vanpravnim naučnim disciplinama takođe povezana preko svojih najznačajnijih naučnih oblasti.

Naime, preko sudske psihologije u užem smislu povezana je sa kriminalistikom, i to naročito sa kriminalističkom taktikom kao i sa sudskom medicinom, a preko zakonske psihologije sa sudskom psihopatologijom i sudskom psihijatrijom. Najzad, treba reći i to da je preko zatvorske psihologije, sudska psihologija u širem smislu povezana sa penologijom, a preko psihologije žrtve sa viktimologijom.

Na samom kraju, nakon razmatranja pojedinih opštih pitanja vezanih za sudsku psihologiju u širem smislu možemo da konstatujemo sledeće.

Sudska psihologija u širem smislu je samostalna naučna disciplina koja se u okviru psihologije razvija preko svojih pojedinih naučnih oblasti, među kojima poseban značaj imaju sudska psihologija u užem smislu i zakonska psihologija.

Sudska psihologija u širem smislu je ne samo teorijska, već i primenjena naučna disciplina.

Sudska psihologija u širem smislu je društvena naučna disciplina koja je delimično biološki zasnovana.

Sudska psihologija u širem smislu je po svojoj prirodi i pomoćna pravna disciplina.

Najzad, ono što suštinski karakteriše sudsku psihologiju u širem smislu je neujednačena razvijenost pojedinih naučnih oblasti u njenom sastavu, kao i njihovih delova, odnosno činjenica da je njen najznačajniji i najrazvijeniji deo psihologija krivičnog postupka koja predstavlja deo naučne oblasti sudske psihologije u užem smislu, pri čemu je u okviru psihologije krivičnog postupka deo koji se odnosi na psihologiju iskaza evidentno dominantniji u odnosu na deo koji obuhvata pitanja psihološkog razvoja sudskog postupka.

LITERATURA

Abrahamsen D. /1960/: *The Psychology of Crime*, New Work

Andrews T. G. /1948/: *Methods of Psychology*, Wiles

Aleksić Ž. /1988/: Uticaj objektivnih faktora opažanja na rekognitivnu sposobnost svedoka, *Bezbednost*, Beograd, broj 10

Aleksić Ž., Škuljić M., Žarković M. /2004/: *Leksikon kriminalistike*, Beograd

Aćimović M. /1972/: *Osnovi sudske psihologije*, Beograd,

Aćimović M. /1979/: *Uvod u psihologiju krivičnog postupka*, Beograd

Aćimović M. /1983/: *Sudska psihologija*, Beograd

Aćimović M. /1987/: *Psihologija zločina i suđenja, sudska psihologija*, Beograd

Buckhaut R. /1980/: *Eyewitness identification and psychology in the courtroom*, In: *The Role of the Forensic Psychologist*, Illionis

- Vodinelić V. /1962/: Laž okrivljenog kao dokaz u krivičnom postupku, *Pravni život*, Beograd, broj 3
- Vodinelić V. /1991/: Procesualni i kriminalistički problemi u vezi sa sudovima i zakljucima sadržanim u iskazu dobronamernog svedoka, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, Beograd, broj 1
- Vodinelić V. /1970/: Intuicija i krivični postupak, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd, broj 4
- Vodinelić V. /1981/: Saslušanje dece i mladeži, *Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu*, Split
- Vodinelić V. /1985/: Krivično pravo, kriminalistika i san, *Naša zakonitost*, Zagreb, broj 2
- Vuković I. /2009/: O pojmu nehata i njegovim pojavnim oblicima, U: *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, treći deo*, Beograd
- Greg W. H. /1987/: *Introduction to Human Memory*, London
- Gudjonsson G. /1990/: *Psychology of Interrogations, Confessions and Testimony*, London
- Desimirović V. /1997/: *Medicinska psihologija, sa osnovama psihopatologije*, Beograd
- Delić N. /2009/: *Nova rešenja opštih instituta u KZS*, Beograd
- Delić N. /2007/: Neki problemi u vezi utvrđivanja neuračunljivosti i bitno smanjene uračunljivosti, U: *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, prvi deo*, Beograd
- Delić N. /2008/: Svest o protivpravnosti kao konstitutivni element krivice, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, Beograd, broj 2
- Delić N. /2008/: Pobude kao kvalifikatorne okolnosti kod krivičnog dela ubistva, *Pravni život*, Beograd, broj 9
- Delić N. /2008/: *Psihologija iskaza pojedinih učesnika u krivičnom postupku*, Beograd
- Drakić D, Lukić T. /2011/: Krivično pravo i sposobnost čovekovog saoodređenja, *Crimen*, Beograd, broj 1
- Ignjatović Đ. /2009/: *Metodologija istraživanja kriminaliteta*, Beograd
- Ignjatović Đ. /2011/: *Kriminologija*, Beograd.
- Ignjatović Đ., Simeunović-Patić B. /2011/: *Viktimologija*, Beograd
- Jakulić S. /1999/: *Forenzička psihijatrija, autorizovana predavanja*, Beograd
- Jekić Z. /2003/: *Krivično procesno pravo*, Beograd
- Jevtić D. /1960/: *Sudska psihopatologija*, Beograd/Zagreb
- Kostić M. /2002/: *Forenzička psihologija*, Beograd
- Kostić M. /2000/: *Kriminalistička psihologija*, Beograd
- Kozarić-Kovačić D., Grubišić-Ilić M., Grozdanić V. /2005/: *Forenzička psihijatrija*, Zagreb
- Kokolj M. /1981/: *Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar
- Korać Ž. /1985/: *Razvoj psihologije opažanja*, Beograd
- Loftus E. /1979/: *Eyewitness Testimony*, London
- Lukić R. /1995/: *Osnovi sociologije*, Beograd
- Milovanović R. /1998/: *Policajska psihologija*, Beograd
- Putnik D. /1962/: *Sudska psihologija*, Beograd
- Radonjić S. /1999/: *Uvod u psihologiju, struktura psihologije kao nauke*, Beograd
- Radulović LJ. /2010/: *Maloletničko krivično pravo*, Beograd
- Roso Z. /1995/: *Informativni razgovor i intervju*, Zagreb
- Rot N. /2000/: *Opšta psihologija*, Beograd
- Roxin C. /2010/: O eventualnom umišljaju, *Crimen*, Beograd, broj 1

- Simonović B. /1997/: *Pribavljanje i ocena iskaza pred policijom i na sudu*, Kragujevac
- Stone M. /1995/: *Cross – Examination in Criminal Trials*, London
- Feldman P. /1993/: *The Psychology of Crime*, New York
- Hollin C. R. /1989/: *Psychology and Crime, An Introduction to Criminological Psychology*, London
- Howitt D. /2009/: *Introduction to Forensic and Criminal Psychology*, London
- Huss M. T. /2009/: *Forensic Psychology: Research, Clinical Practice and Applications*, Chichester
- Centar D. /2010/: *Forensic Psychology*, Oksford
- Cliford B. /1979/: *Eyewitness Testimony: The bridging of a credibility gap*, In: *Psychology, Law and Legal Processes*, London
- Crington D. A., Towl G. J. /2009/: *Psychology in Prisons*, Oksford
- Šeparović Z. /1987/: *Kriminologija i socijalna patologija*, Zagreb
- Šeparović Z. /1985/: *Granice rizika – etičkopravni pristupi medicini*, Zagreb/Čakovec
- Šeparović Z. /1985/: *Viktimologija, studije o žrtvama*, Zagreb
- Sheldon W. H. /1942/: *The Varieties of Temperament: A Psychology of Constitutional Differences*, New Work
- Škulić M. /2011/: *Maloletničko krivično pravo*, Beograd
- Wall P. M. /1965/: *Eyewitness Identification in Criminal Cases*, New York

Nataša Delić

Law Faculty, University in Belgrade

LEGAL PSYCHOLOGY AS A TEACHING AND SCIENTIFIC DISCIPLINE

SUMMARY

Author intends to define legal psychology in a wider sense as a teaching and scientific discipline in this work. In the given context, special attention is paid to determine the assignment and task of legal psychology in a broader sense as an independent scientific discipline and its system. After this, the historical development of legal psychology as well as its individual scientific areas is briefly shown. Also, author addressed the topic of scientific methods that are used in legal psychology. There is also the summary of relation between legal psychology and general psychology and certain legal and extralegal branches. In the end of the work appropriate conclusions are given.

Keywords: psychology, legal psychology.